

historie var Vilhelms optræden ialfald ved en enkelt lejlighed af stor betydning, selv om måske ingen af hans legationer omfattede dette rige. På sin anden legationsrejse besøgte han Danmark 1228, antagelig for at vinde kong Valdemar for et politisk forbund mod kejser Frederik II, og efter sin svenske legation 1248 lagde han hjemvejen over Lund for at konferere med ærkebisp Uffe, den svenske kirkes primas. Men det er dog væsentlig hans virksomhed i Østersølandene, som har interesse for Danmarks historie. På sin første legation søgte han forgæves at mægle i stridighederne mellem Sværdridderne og de Danske og greb så til den mindre heldige udvej at fratage begge parter de tre omstridte landskaber og indsætte sin kapellan som pavelig statholder over dem. Stridighederne fortsattes ikke desmindre og førte omsider til tilintetgørelse af de Danskes herredømme i Estland 1227. Ved kloge diplomatiske forhandlinger lykkedes det dog kong Valdemar at stemme pavestolen gunstig for de estniske landskabers tilbagegivelse til Danmark, og der medgaves Vilhelm på hans tredje legation pavelige ordrer i så henseende; men han synes at have været ret utilbøjelig til at bringe disse til udførelse, vel sagtens fordi han mente, at Sværdriddernes herredømme var gunstigere for missionen i disse egne, og først et paveligt truselsbrev til Vilhelm bragte ham til at fravige sit standpunkt 1237. Det kom da omsider til forliget i Stensby 7. Juni 1238 mellem den danske konge og den tyske orden, i hvilken Sværdriddernes orden efter et afgørende nederlag mod Litauerne var blevet optaget, hvorved Estland atter lagdes ind under den danske krone, ligesom det i kirkelig henseende atter kom til at lyde under ærkebispens i Lund. Om alt dette beretter forfatteren meget udførligt; dog må man tilføje, at han — hvad også hans litteraturhenvísninger godtgør — næppe har ofret samme omhu på danske kilder og dansk historieskrivning som på de to andre skandinaviske lande. Når han for året 1240 bygger på en apokryf efterretning hos den danske historieskriver Pontanus om prinserne Abels og Knuds tilstedeværelse på et korstog til Estland, hvor byerne Isborsk og Pleskow indtoges, synes dette at røbe en vis mangel på historisk kritik, der i nogen grad skæmmer det ellers med så stor omhu udarbejdede værk.

Jørgen Olrik.

»Lantmannapartiet«, dess uppkomst, organisation och tidligare utveckling» er Titlen paa en svensk akademisk Afhandling, skrevet af Edvard Thermanius og fremkommet i Uppsala 1928. Det er en særdeles grundig Studie, der i Undersøgelsen inddrager ikke

blot officielle Aktstykker, men ogsaa mange private Breve og Optegnelser. Fremstillingen er alsidig og søger ogsaa at give et Billede af de ledende Personligheder. Forfatterens Interesse for at finde Forbindelsestraadene til det samtidige politiske Liv i Danmark og Norge har befrugtet hans Synspunkter og faaet ham til at udstrække sine Granskninger endogsaa til det danske Rigsarkiv, hvor han har kunnet benytte det forenede Venstres efterladte Papirer. Han har haft godt Blik for de meget fremtrædende Lighedstræk mellem det svenske Landmandsparti og den politiske Retning i Danmark, der først betegnedes som »Bondevenerne« og siden gik over i Partiet Venstre.

I Virkeligheden kunde det være en naturlig historisk Opgave at give en sammenfattende Skildring af den politiske Bondebewægelse i Danmark, Norge og Sverige. Saa ligeartet er Bewægelsen efter Forudsætninger og Forløb i de tre nordiske Lande. Til de danske Bondevenerns første Krav hørte den almindelige Værnepligt, lige Beskatning af Jorden og Sparsommelighed i Statshusholdningen. Ganske tilsvarende Punkter finder vi i Lantmannapartiets Program. Thurmännius paaviser, hvorledes dette Parti i sin Oprindelse betyder en organisk Fortsættelse af Bondestandens Indsats i den gamle svenske Rigsdag. Ved den Forfatningsforandring, der i 1866 skabte Rammerne for det moderne politiske Liv i Sverige, gjorde der sig ligesom ved den samtidige Grundlovsændring i Danmark Frygt gældende for et kommende Bondeherredømme. Mere mærkeligt er det, at der i vide Kredse har raadet et Haab om, at det under de nye Forhold ikke skulde komme til egentlige Partidannelser. Der forelaa dog Erfaringer nok fra det politiske Liv i mange parlamentariske Lande. Den første svenske »Kammerrigsdag« skulde ikke løbe til Ende, før Lantmannapartiet var dannet af Repræsentanter fra Landkredsene. Dermed begynder de moderne parlamentariske Partidannelsers Historie i Sverige. Lantmannapartiet var i det store og hele, men dog »ikke helt igennem« en fuldt udviklet Partiorganisation. Forfatteren fastslaar paa Grundlag af det danske Venstres Forhandlingsprotokol, at der for at blive Medlem af »det forenede Venstre« paa Rigsdagen krævedes et formeligt Indvalg, medens noget tilsvarende ikke gjaldt ved Indtræden i Lantmannapartiets Rigsdagsgruppe. Som Medlem af Lantmannapartiet regnedes enhver Rigsdagsmand, der i Almindelighed tog Del i Partiets Møder, stemte paa dets Lister til de forskellige Udvalg og fulgte det i de store Spørgsmaal. Mere bestemt kan Grænsen ikke sættes.

Som et vigtigt Motiv for den almindelige Tilslutning til Lantmannapartiet fremhæves Bondestandens Følelse af Afstand fra

de andre Samfundsklasser. »Tidens største sociale Kløft var uden Tvivl den, der skilte Herremænd og Bønder«. Til »Herrerne« hørte Adel, Præster, Borgere og alle »Standspersoner«. Trangen til at »klassificere« Menneskene har vel i og for sig været nok saa stærk i Sverige som i Danmark. Imidlertid har det vistnok været ret afgørende for den svenske politiske Udvikling, at der ikke i Sverige fandtes et saadant økonomisk Spørgsmaal til at adskille Godsejere og Bønder som det Spørgsmaal om Fæstevæsenets Afløsning, der lige fra de raadgivende Ständerforsamlings Tid skabte et saa dybt Modsætningsforhold i Danmark og endnu i 1870 kunde bidrage væsentligt til »Oktoberforeningens« Sprængning. Hvis Oktoberforeningens Forsøg paa at samle »store og smaa Bønder« havde haft Heldet med sig, vilde vi i Danmark have faaet en Partidannelse, der maaske mere end det senere Venstre havde været et Sidestykke til Lantmannapartiet og ogsaa hurtigere kunde have vundet Regeringsmagten. Lantmannapartiet havde lige fra først af flere Godsejere som fremtrædende Medlemmer, og dets egentlige Høvding var en højadelig Mand, Grev Arvid Posse. Allerede i 1880 kunde Posse danne Regering, og dermed var Lantmannapartiet fra et overvejende oppositionelt blevet et ministerielt Parti. Posses Regeringsdannelse kan vel ikke helt sammenlignes med det senere Systemsifte i Danmark, men det var dog, som Thermanius fremhæver, et virkeligt »parlamentarisk Forsøg«, der her fandt Sted; Posse maatte til, fordi alle andre Muligheder var udtømt. Forsaavidt kom Sverige i forfatningspolitisk Udvikling til at gaa foran baade Norge og Danmark. Det eftervises i den foreliggende Bog, hvorledes den moralske Støtte fra Lantmannapartiets Mænd overfor den fælles Konge havde en maaske afgørende Betydning for det norske Venstres Erobring af Regeringsmagten gennem Udnævnelsen af Johan Sverdrup til Statsminister i 1884. *Hans Jensen.*

Da den Internationale Historiske Komité i Maj 1926 holdt sit første Møde i Genève, var en af de første Opgaver, der blev taget op, Tanken om Udgivelsen af en international historisk Bibliografi, som kunde blive en Slags Fortsættelse af de ved Verdenskrigens Udbrud i 1914 standsede Jahresberichte der Geschichtswissenschaft. Med Hensyn til Muligheden for at kunne realisere Tanken om en saadan Fortsættelse formede det sig fra første Færd saa lykkeligt, at et betydeligt Bidrag fra den store amerikanske Laura-Spelman-Rockefeller Foundation stillede Penge til Raadighed til Udgivelsen af de tre første Aargange. Man skred